

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДАПТАЦІЇ ДО ACQUIS ЄС

Юрій МИРОШНИЧЕНКО

доктор юридичних наук,

суддя

Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області

м. Мукачево, Україна

Європейська інтеграція України зумовлює не лише формальне наближення законодавства до права Європейського Союзу, а й глибоку трансформацію способів функціонування правових інститутів. У сфері кримінального судочинства така трансформація насамперед проявляється у зміні підходів до доказування, що дедалі більше орієнтуються на технологічну точність, відтворюваність результатів та об'єктивізованість процесу встановлення фактичних обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні.

Сучасні безпекові виклики, пов'язані з воєнним станом, руйнуванням інфраструктури, зміною просторових характеристик місць подій та обмеженням доступу до них, виявили обмеженість пізнавальних можливостей традиційних форм перевірки доказової інформації за певних обставин кримінального провадження. У таких умовах особливого значення набуває пошук процесуальних механізмів, здатних забезпечити встановлення фактичних обставин незалежно від фізичного доступу до матеріального середовища події.

Одним із перспективних напрямів такої трансформації є використання цифрового моделювання та віртуальної реконструкції подій у межах слідчого експерименту. Відповідні технології дозволяють поєднати класичні процесуальні форми із сучасними цифровими інструментами, що відкриває можливість розглядати їх як складову адаптації кримінального процесу України до європейських стандартів доказування¹.

Слідчий експеримент традиційно спрямований на перевірку та уточнення фактичних даних шляхом відтворення обстановки і обставин

¹ Коваленко, А. В. (2021). Концептуальні засади використання цифрової 3D моделі як засобу пізнання та відображення ознак кримінального правопорушення. *Криміналістика і судова експертиза*, (66), 420-430; Шепітько, В. Ю. (Ред.). (2021). *Науково-технічне забезпечення слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження* [Монографія]. Право.

події. Його доказове значення історично базувалося на поєднанні людського сприйняття, матеріального середовища та процесуального спостереження. Однак класична модель цієї слідчої дії передбачає фізичну доступність місця події або можливість створення аналогічних умов. У сучасних умовах це припущення дедалі частіше виявляється нереалістичним. Руйнування об'єктів, зміна просторової конфігурації місцевості, ризики для безпеки учасників кримінального провадження та значний часовий розрив між подією і розслідуванням обмежують можливості традиційного відтворення.

Цифрові технології створюють альтернативну процесуальну можливість. Використання фотограмметрії, лазерного сканування, тривимірного моделювання та інших засобів фіксації дозволяє сформувати метрично точне цифрове середовище, у межах якого може здійснюватися перевірка версій події. При цьому функціональне призначення слідчого експерименту не змінюється, змінюється лише спосіб відтворення обставин².

Таким чином, ідеться не про появу нової слідчої дії, а про еволюцію існуючого процесуального інституту під впливом технологічного розвитку³.

Віртуальний ситуаційний слідчий експеримент може бути визначений як різновид слідчого експерименту, що здійснюється у цифрово відтвореному тривимірному середовищі, сформованому на основі об'єктивних даних фіксації місця події.

Його ключовими характеристиками є:

- використання метрично точних цифрових моделей;
- можливість багаторазового відтворення експериментальних дій;
- незалежність від фізичного стану місця події;
- збереження результатів у формі цифрових об'єктів, придатних для подальшого аналізу.

Процесуальна інтеграція такої моделі не потребує радикальної перебудови кримінального процесуального законодавства. Цифрова модель може розглядатися як додаток до протоколу слідчої дії поряд із фото-, відео– та іншими технічними носіями інформації. Тобто відбувається розширення засобів фіксації, а не зміна процесуальної природи доказу⁴.

Важливою особливістю є можливість повторної перевірки результатів іншими учасниками провадження, експертами або судом, що підвищує рівень процесуальної прозорості.

² Коваленко, А. В. (2021). Указ. праця.

³ Шепітько, В. Ю. (2021). Указ. праця.

⁴ Коваленко, А. В. (2021). Указ. праця.

Попри те, що інститут слідчого експерименту у класичному вигляді притаманний переважно континентальній правовій традиції, функціональні аналоги реконструкції подій існують у більшості сучасних правових систем. У практиці європейських держав дедалі ширше застосовуються цифрові реконструкції дорожньо-транспортних пригод, балістичних ситуацій, просторових взаємодій учасників події.

Спільною тенденцією є зміщення акценту з суб'єктивного опису події на її математично та технічно верифіковану модель. Такий підхід узгоджується з розвитком цифрового правосуддя та формуванням єдиних стандартів роботи з електронними доказами в європейському правовому просторі⁵. З огляду на це, впровадження віртуальної реконструкції в Україні слід розглядати не як ізольовану інновацію, а як елемент поступового зближення із загальноєвропейською моделлю доказування, що базується на технологічній достовірності та перевірюваності результатів слідчої дії.

Допустимість результатів цифрового моделювання залежить від дотримання низки принципових вимог, які відповідають європейським підходам до цифрових доказів:

- 1) автентичність даних, що передбачає підтвердження походження цифрової інформації та відсутність несанкціонованих змін;
- 2) цілісність цифрового середовища, яка забезпечується фіксацією всіх етапів створення моделі та використанням засобів контролю змін;
- 3) відтворюваність результатів, тобто можливість повторного проведення експериментальних дій за тих самих вихідних параметрів;
- 4) наукова валідність застосованих методів, що передбачає використання загальноновизнаних технологій вимірювання та моделювання.

Дотримання цих стандартів перетворює цифрову реконструкцію на інструмент, здатний підвищити об'єктивність доказування та зменшити вплив суб'єктивного чинника⁶.

Використання тривимірного моделювання змінює саму логіку встановлення фактичних обставин у кримінальному процесі. Якщо традиційне доказування значною мірою спиралося на людське сприйняття та вербальні свідчення, то цифрова реконструкція дозволяє формувати знання про подію через її математично описану модель.

⁵ Сенченко, Н. М., & Чумаченко, В. Ю. (2025). Електронні докази у кримінальному провадженні: досвід реалізації у зарубіжних країнах. *Академічні візії*, (42). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15395747>; Regulation (EU) 2023/1543 of the European Parliament and of the Council of 12 July 2023 on European Production Orders and European Preservation Orders for electronic evidence in criminal proceedings. (2023). *Official Journal of the European Union*, L 191, 118-180.

⁶ Сенченко, Н. М., & Чумаченко, В. Ю. (2025). Указ. праця; Regulation (EU) 2023/1543. (2023).

Це означає перехід від одноразового спостереження до можливості багаторазового аналізу, перевірки альтернативних версій та незалежної експертної оцінки. Суд отримує не лише опис події, а інструмент її перевірки.

У результаті змінюється епістемологічна основа кримінального процесу. Доказ перестає бути лише повідомленням про факт і набуває характеристик відтворюваного дослідницького результату.

Адаптація до *acquis* ЄС у сфері кримінального судочинства полягає не тільки у гармонізації нормативних положень, а й у впровадженні стандартів правозастосування, що забезпечують справедливість, передбачуваність і технологічну надійність процесу⁷.

Віртуальна реконструкція подій відповідає цим завданням, оскільки:

- а) підвищує об'єктивність доказування;
- б) розширює можливості сторони захисту щодо перевірки доказів;
- в) забезпечує прозорість процесуального контролю;
- г) сприяє формуванню єдиних підходів до цифрових доказів.

Таким чином, цифрова трансформація слідчого експерименту може розглядатися як один із напрямів європеїзації кримінального процесу України, позаяк:

1. Цифровізація кримінального судочинства зумовлює еволюцію традиційних слідчих дій без зміни їх процесуальної природи.

2. Віртуальна реконструкція події є логічним розвитком слідчого експерименту в умовах обмеженої доступності матеріального середовища.

3. Використання цифрових моделей узгоджується з європейськими стандартами доказування, заснованими на автентичності, відтворюваності та науковій перевірюваності результатів.

4. Цифрові технології змінюють гносеологічну модель встановлення істини у кримінальному процесі, підвищуючи рівень об'єктивності судового пізнання.

5. Інтеграція віртуальної реконструкції становить один із практичних напрямів адаптації кримінального процесу України до правового простору Європейського Союзу.

⁷ Сенченко, Н. М., & Чумаченко, В. Ю. (2025). Указ. праця.